

**БАТЛАВ.
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД**

Б.ЭНХБАЯР

**ХУДАЛДАА, АЖ ҮЙЛДВЭРИЙН ТАНХИМЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН
ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн дөрөв дэх хэсэгт засаглалын бодлогын талаар заасан бөгөөд 4.2.10-т “Нийгмийн зөвшилцөлд үндэслэсэн түншлэлийн хүрээнд шийдвэр гаргах бүх шатанд төр, иргэний нийгмийн байгууллага, мэргэжлийн холбоод, хувийн хэвшил зөвлөлдөх, санал авах, гаргасан шийдвэрийн биелэлтэд хяналт тавихад оролцдог оновчтой тогтолцоог бүрдүүлнэ.” гэж заасан.

Түүнчлэн Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор баталсан “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого”-ын тавд засаглалын бодлогын талаар заасан бөгөөд зорилго 5-д “Монгол хүний хөгжлийг хангасан ухаалаг-тогтвортой засаглал тогтож, захиргааны оновчтой бүтэц зохион байгуулалт бүхий төрийн алба төлөвшин, цахим технологид тулгуурласан иргэн төвтэй төрийн үйлчилгээнд бүрэн шилжиж, төр-хувийн хэвшил-иргэний нийгмийн хамтын ажиллагаа бүх хүрээнд өргөжин, хүний эрхийг бүрэн хангасан, шударга ёсны тогтолцоо төлөвшсөн, авлигагүй улс болно.” гэж зааснаас гадна “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа”-ны тав дахь хэсэгт засаглалын талаар зааж, 5.2 дахь хэсэгт “Төрийн захиргааны байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой тодорхойлох замаар чиг үүрэг, эрх мэдлийн хуваарилалтыг нарийвчилна.”, 5.2.13-т “Бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагуудын оролцоог хангах, эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно.”, 5.2.14-т “Гэрээгээр гүйцэтгүүлж болох бүх төрийн чиг үүргийг хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагуудад шилжүүлэх тогтолцоог нэвтрүүлнэ.” гэж тус тус заасан.

1.2.Практик шаардлага

Улс орны эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих, худалдаа үйлдвэрлэлийн орчин үеийн тогтолцоо бий болгох, гишүүдийнхээ болон гадаад дотоодын худалдаа, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн нийтлэг эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгын хүрээнд үйл ажиллагаа явуулдаг Монголын Үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим /цаашид “Үндэсний танхим” гэх/-ын үйл ажиллагааны үндсэн чиглэл, тогтолцоо, зохион байгуулалтын хэлбэрийг тодорхойлсон Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хууль нь 1995 онд батлагдаж 2002, 2011, 2015 онуудад Иргэний хууль, Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хууль болон Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай /шинэчилсэн найруулга/ хууль тус тус батлагдсантай холбоотойгоор нэмэлт, өөрчлөлтүүд орж байжээ.

Дээрх хууль нь Монгол Улсын хурдацтай өсч буй бизнесийн орчинд Үндэсний танхим зохицон ажиллах, аж ахуй эрхлэгчдийн нийтлэх эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг төрийн байгууллагад төлөөлөн илэрхийлэх, эдийн засаг, аж ахуйн зохистой орчин бүрдүүлэх үүднээс хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох зэрэг чиг үүргүүдийг хэрэгжүүлэхэд багагүй хүндрэл учруулж байгаа, түүнчлэн Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын бүтэц, тогтолцоо, гишүүнчлэл, санхүүжилт, танхимын зорилт, чиг үүрэг зэрэг нь орчин цагийн эдийн засаг, бизнесийн хөгжилтэй нийцэхгүй байгаа нь тус хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний үр дүнд харагдаж байна.

Иймд Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийн 25.1.4-т “тухайн хуулиар зохицуулж байгаа нийгмийн харилцааны төлөв байдал, агуулгад ихээхэн өөрчлөлт гарч, түүнтэй уялдуулан хуулийг шинэчлэн батлах шаардлагатай болсон.” гэж үзэж байгаа бөгөөд дараах зайлшгүй практик шаардлагууд байна.

Тогтолцооны хувьд:

Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлээр танхимын тогтолцоог зохицуулсан бөгөөд 5.2-т “Аймаг, нийслэлийн, эсхүл аймаг дундын танхим байж болно” гэж заасан. Харин тус хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2-т “Аймаг, нийслэлийн, аймаг дундын танхимыг 50-иас доошгүй аж ахуйн нэгж, байгууллага Иргэний хууль болон Төрийн бус байгууллагын тухай хуульд заасан нөхцөл, журмын дагуу үүсгэн байгуулж болно.” гэж заасны дагуу бие даасан танхим байгуулах эрхийг аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад нээлттэй болгосон байна. Энэхүү зохицуулалтаас үзвэл манай улс 1995 оноос эхлэн Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимыг бүс нутгийн зарчмаар хөгжүүлэхийг зорьсон нь харагдаж байна. Тус зохицуулалтын дагуу 2015 онд “Улаанбаатар хотын худалдааны танхим” ГҮТББ байгуулагдсан нь Үндэсний танхимаас гадна бие даан үйл ажиллагаа явуулж буй ганц танхим болж байна.

Түүнчлэн Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хууль хүчин төгөлдөр үйлчилж эхэлснээс хойш 25 жилийн хугацаанд бие даасан танхим ганцхан байгуулагдсан, энэхүү танхим нь зөвхөн нийслэлд байгуулагдсан байгаа нь тус хуулийн зорилттой уялдаа холбоо муу, орон нутагт 50 аж ахуйн нэгж нэгдэж бие даасан танхим байгуулах боломж хомс, 2021 оны байдлаар үйл ажиллагаа явуулж буй 56,8 мянган аж ахуйн нэгжийн 39,3 мянган аж ахуйн нэгж нь зөвхөн нийслэл Улаанбаатар хотод үйл ажиллагаа явуулж байгаа, орон нутагт санхүүжилтээ бие даан шийдэх боломж бага зэрэг шалтгааны улмаас худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимыг бүс нутгийн зарчимд суурилж хөгжүүлэх зорилго биелээгүй байна.

Үндэсний танхимын хүчин төгөлдөр үйлчилж буй үндсэн дүрмийн 3 дугаар зүйлийн 3.1-д “Аймаг, нийслэл Улаанбаатар хот дахь Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим нь Үндэсний танхимын үндсэн чиг үүргийг тухайн орон нутагт бүхэлд нь буюу хэсэгчлэн гүйцэтгэх албан ёсны салбар мөн” гэж, 3.2-т “Салбар танхим нь Үндэсний танхимаас олгосон итгэмжлэлийн үндсэн дээр үйл ажиллагаагаа явуулна” гэж, 3.4-т “Салбар танхим нь үйл ажиллагааны болон санхүүгийн тайланг улирал бүр гарган Үндэсний танхимд хүргүүлнэ” зэргээр зохицуулсан бөгөөд Үндэсний танхимын зүгээс 1997 онд анхны салбар танхимыг байгуулж, өнөөдрийн байдлаар 21 аймагт салбар танхимтай үйл ажиллагаа явуулж байна. Тухайн салбар танхимууд нь салбарын гэрчилгээтэй, Үндэсний танхимаас оруулсан орлогын хувиар урамшуулал авдаг, зөвхөн гишүүнчлэлийн татвараа өөрсдийн орлого болгон зарцуулж байгаагаас үзвэл орон нутагт бие даасан танхим байгуулах зорилго нь Үндэсний танхимын салбар болсон байна.

Түүнчлэн Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний тайлангийн зөвлөмж хэсэгт цаашид бүс нутгийн

зарчмаар бус, аж ахуйн нэгжүүдийн явуулж буй үйл ажиллагааны чиглэл, онцлог, салбар зэргийг харгалзан үзэж бизнесийн салбар тус бүрээр нэгдсэн мэргэжлийн худалдаа аж үйлдвэрийн танхим байгуулах замаар худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимыг хөгжүүлэх, эдгээр танхимын төлөөлөл нь Үндэсний танхимын Их хурал, Удирдах зөвлөл зэрэг удирдах байгууллагыг бүрдүүлэхийг оновчтой гэж үзжээ.

Иймд худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимыг дан ганц бүс нутгийн зарчимд суурилж хөгжүүлэх хуулийн зорилт хэрэгжихгүй байгаа, тухайн нөхцөл байдалд тааруулан Үндэсний танхимын зүгээс орон нутгийн аж ахуй эрхлэгчдэд үйлчилгээгээ хүргэх зорилгоор салбар байгуулсан зэрэг шалтгаанууд нь танхимын тогтолцоог эргэн харах, бүс нутгийн тогтолцоо бус өөр байдлаар хөгжүүлэх шаардлагатай болохыг харуулж байна.

Мөн одоогийн байдлаар “танхим” гэсэн нэр агуулсан, худалдаа аж үйлдвэрийн танхимын зорилгыг илэрхийлэх үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо нийт 69 байгаагаас ТББ-ын хэлбэрээр 65 аж ахуйн нэгж үйл ажиллагаа явуулж байна. Эдгээр ТББ-аас Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2-т заасан 50-иас доошгүй аж ахуйн нэгж, байгууллага нийлэн үүсгэн байгуулсан, хуульд заасан шаардлага хангасан цорын ганц бие даасан танхим нь 2015 онд байгуулагдсан “Улаанбаатар хотын худалдаа танхим” ГҮТББ байгаа бөгөөд бусад ТББ-ын тухай зөвхөн Төрийн бус байгууллагын тухай хуульд заасан нөхцөл шаардлагыг удирдлага болгон “худалдааны танхим”, “танхим” болон “худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим” зэрэг нэр томъёог ашигласан байгаа нь “худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим”, “худалдааны танхим”, худалдаа аж үйлдвэрийн танхимын зорилгыг илэрхийлж болох бусад нэр томъёог хуулиар хамгаалж, зөвхөн хуульд заасан шаардлага хангасан тохиолдолд ашиглах байдлаар хуульд тусгах шаардлагатай байна.

Чиг үүргийн хувьд:

Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулиар Үндэсний танхимд аж ахуй эрхлэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, төрийн эрх барих болон гүйцэтгэх байгууллагуудад төлөөлөх, хууль тогтоомжийн төсөлд санал өгөх зэрэг зорилгоо хэрэгжүүлэхэд нь чиглэсэн бүрэн эрхүүдийг зааж өгсөн. Тухайлбал, тус хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2.2-т “худалдаа үйлдвэрийнхний нийтлэг эрх ашгийг төрийн эрх барих болон гүйцэтгэх дээд байгууллагад төлөөлөн илэрхийлэх, эдийн засаг, аж ахуйн зохистой орчин бүрдүүлэх үүднээс хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох асуудлаар санал оруулах” эрхийг Үндэсний танхим хэрэгжүүлэхээр заасан бөгөөд тус чиг үүргийн хүрээнд 2015-2018 оныг хүртэлх нийт 4 жилийн хугацаанд 25 бодлогын баримт бичиг, хуулийн болон журмын төсөл боловсруулах ажилд оролцон ажилласан байх бөгөөд 35 хэлэлцүүлэг уулзалтуудыг зохион байгуулж, 23 мэдэгдэл, уриалга гаргасан гэсэн тоон үзүүлэлт байна. Оролцон ажилласан бодлогын баримт бичгийг салбар тус бүрээр нь үзвэл эдийн засаг, санхүүгийн чиглэлээр 5, Худалдааны чиглэлээр 6, Хүнс, хөдөө аж ахуйн чиглэлээр 2, Органик хүнсний чиглэлээр 7, бусад чиглэлээр 5, нийт 25 бодлогын баримт бичигт санал өгөх байдлаар оролцож ажилласан байна. Мөн 2022 оны байдлаар Үндэсний танхимын зүгээс нийт 17 тооны зөвлөл, хороонд оролцон ажиллаж байгаа бөгөөд хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах болон бизнес эрхлэгчдийг дэмжих зорилготой нийт 45 ажлын хэсэгт хамрагдан ажиллаж байна.

Гэвч гишүүн байгууллагуудын зүгээс Үндэсний танхимыг төр засагтай аж ахуйн нэгжийг холбох, бизнесийн таатай орчин бүрдүүлэхэд түлхүү анхаарахыг хүссэн, түүнчлэн бизнес эрхлэгчдээс авсан “бизнес итгэлийн индекс” судалгаагаар эдийн засаг, бизнесийн талаар авч хэрэгжүүлж буй төр, засгийн бодлого шийдвэр, түүний

салбарын аж ахуй эрхлэгчид нь тус бүрийн салбарын асуудлаа мэргэжлийн танхим дээрээ хэлэлцэн ярилцах, орон нутаг, нийслэлийн аж ахуй эрхлэгчид салбар танхим дээрээ хэлэлцэн, ярилцсаны үндсэн дээр нэг шийдэл, шийдвэрт хүрэх боломжтой болох юм.

3.Хуульд заасан нөхцөл, шаардлагыг хангасан тохиолдолд "үндэсний худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим", "худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим" болон худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын зорилгыг илэрхийлэх нэр томъёог хэрэглэх боломжтой болж нэрийн хамгаалалт бий болно.

4.Үндэсний танхимын гишүүнчлэлийг шинээр зохион байгуулснаар тухайн байгууллагаас үйлчилгээ авах аж ахуй эрхлэгчдийн тоо нэмэгдэж, цаг хугацаа, эдийн засгийн хувьд хэмнэлттэй болно.

5.Үндэсний танхим болон мэргэжлийн танхим, салбар танхим нь үйл ажиллагаагаа хараат бус, бие даасан байдлаар явуулах санхүүгийн боломж бий болно. Ингэснээр аж ахуй эрхлэгчдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах чиглэлд ахиц гарах болно.

6.Аж ахуй эрхлэгчдийн хооронд үүссэн маргааныг заавал шүүхээр шийдүүлэх бус эвлэрүүлэн зуучлагчийн тусламжтай шийдүүлж, тухайн шийдвэр нь шүүхийн шийдвэрийн нэгэн адил биелэгдэнэ. Үүнтэй холбоотойгоор бизнесийн эрх зүйн холбогдолтой маргааныг дагнан шийдвэрлэх, мэргэшсэн эвлэрүүлэн зуучлагчид бий болох боломжтой юм. Дээрх нөхцөлүүд бүрдсэнээр шүүх дэх иргэний хэрэг маргааны ачаалал буурах эерэг талтай байна.

7.Үндэсний танхимын чиг үүрэг тодорхой болно.

8.Холбогдох төрийн байгууллагаас зөвшилцсөний үндсэн дээр зөвлөл, хороо, комисс зэрэг хамтын удирдлагын бүрэлдэхүүнд төлөөлөл оролцуулах боломж бий болно.

9.Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим үйл ажиллагаагаа улс төрийн нам, эвслийн үйл ажиллагаанаас ангид явуулах боломж бий болно.

Дөрөв.Хуулийн төсөл Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаарх санал

Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Иргэний хууль, Төрийн бус байгууллагын тухай хуулиудад нийцүүлж боловсруулах бөгөөд худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын чиг үүргийг тодорхой болгох зорилгоор 1995 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдөр баталсан Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхим хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай, Хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Харилцаа холбооны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Статистикийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Өрсөлдөөний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Эрчим хүчний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Чөлөөт бүсийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай,

хэрэгжилт, үр дүнд сэтгэл хангалуун биш байгаагийн зэрэгцээ бизнес итгэлийн ерөнхий индекс өсөлт удаан, бизнесийн орчны шийдвэрлэвэл зохих асуудлууд нь “зээлийн хүү, бодлогын тогтворгүй байдал, авилга, хээл хахууль, татварын хувь хэмжээ, төрийн хүнд суртал, хариуцлагагүй, хууль хэрэгждэггүй байдал, төрийн нүсэр бүтэц” зэрэг тодорхой хэдэн асуудлуудыг онцолж байгаагаас үзвэл Үндэсний танхимын төрийн эдийн засаг, нийгмийн бодлогыг тодорхойлоход оруулж буй санал, дүгнэлтүүд нь тооцоо судалгаа муу, төр засгийн зүгээс заавал хүлээн авах үүрэг байхгүй зэрэг шалтгааны улмаас цаашид энэхүү чиг үүргийг хэрэгжүүлэх тал дээр анхаарч ажиллахгүй тохиолдолд аж ахуй эрхлэгчид төр, засгийн бодлогын гадна үлддэг дүр зураг хэвээр байхаар байна.

Иймд тунхагийн шинжтэй, бодит байдалд хэрэгждэггүй, чиг үүргээ хангалттай сайн хэрэгжүүлэх хөшүүрэг байхгүй, аж ахуй эрхлэгчдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг төрийн байгууллагад хангалттай хэмжээнд төлөөлөн илэрхийлж чадахгүй байгаа зэрэг эдгээр асуудлуудыг засах үүднээс зарим шаардлагатай чиг үүргийг нэмэх, тухайн чиг үүргүүдийг ангилж, чиг үүргийн хүрээнд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг заах, төрийн байгууллагын дэргэдэх хамтын удирдлагын байгууллагуудад төлөөллөө оролцуулах, хуульд зааснаар төрийн зарим чиг үүргийг шилжүүлэн авч хэрэгжүүлэх боломжийг хуульд тусгайлан зааж өгөх шаардлага бий болжээ. Ингэснээр аж ахуй эрхлэгчдийн дуу хоолой шийдвэр гаргах түвшинд бодитоор хүрэх, төрийн зарим чиг үүргийг хэрэгжүүлснээр төрийн байгууллагын ачаалал буурах, төрд үүсэх зардал багасах, үйлчилгээний чанар сайжрах зэрэг олон давуу тал бий болохоор байна.

Санхүүжилтийн хувьд:

Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1-д танхимын санхүүжилт нь гишүүний татвар, иргэд байгууллагын хандив болон үйлчилгээний орлогоос бүрдэхээр заасан байна. Тус хуулийн хэрэгжилтийн үр дагаварт хийсэн үнэлгээний тайлангийн дүгнэлт, зөвлөмж хэсэгт зааснаар 2015-2018 оны хооронд Үндэсний танхим нь нийт орлогынхоо 80-90 хувийг үндсэн үйл ажиллагааны орлого болон төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлсний үр дүнд олсон орлогоор бүрдүүлж байгаа бол 10-20 хувийг гишүүдийн хураамжаас бүрдүүлж байна. Мөн Үндэсний танхимын үндсэн үйл ажиллагааны орлого нь үйл ажиллагааны зардлаа нөхөж чаддаггүй, жил бүр алдагдалтай ажиллаж байгааг цаашид өөрчлөх, гишүүнчлэлийн тогтолцоог өөрчлөх замаар гишүүнчлэлийн хураамжийн Үндэсний танхимын орлогод эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх зэргээр олон улсын жишигт нийцүүлэн санхүүжилтийн асуудлыг хуульд шинээр зохицуулах шаардлагатай байна. Тухайлбал, гишүүнчлэлийн хураамжийг тухайн мэргэжлийн танхим болон салбар танхимын үйл ажиллагааны нөхцөл байдал, орлогын хэмжээ зэрэгт тулгуурлан ялгамжтай байдлаар тогтоох, зарим төрлийн гишүүдийг хураамжаас чөлөөлөх эрхийг тухайн мэргэжлийн танхим болон салбар танхимд олгох зэргээр олон улсын туршлагаас өөрийн орны онцлогт тохируулан сайжруулах шаардлага зүй ёсоор бий болжээ.

Санхүүжилтийн асуудлыг шинээр зохицуулснаар Үндэсний танхим төдийгүй мэргэжлийн танхим, салбар танхим нь хуульд заасан бүрэн эрх, чиг үүргээ санхүүгийн хувьд хүндрэл бэрхшээлгүй хэрэгжүүлэх боломж нээгдэх бөгөөд тодорхой хэмжээний төсвийг бизнесийн орчны суурь судалгаа хийх, бие даасан судалгааны институт байгуулах, өөрийн гэсэн бизнесийн орчны мэдээллийн нэгдсэн сантай болох, холбогдох хуулийн төсөлд санал өгөхдөө тусгайлан судалгаа хийлгэж илүү бодитой, аж ахуй эрхлэгчдийн ашиг сонирхлыг хамгаалах зэргээр чиг үүргээ бодитой хэрэгжүүлэх нэг хөшүүрэг болох юм.

Мөн Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.3-т “Танхимын үйлчилгээний хөлсний хэмжээг танхимын саналыг үндэслэн Сангийн сайд, Худалдаа үйлдвэрийн сайд хамтран тогтооно” гэж заасан байгаа нь тухайн байгууллагын орлогын гол эх үүсвэрээ бүрдүүлж буй үйл ажиллагаанд төрийн зүгээс оролцож болох зохицуулалт байна. Зах зээл, эдийн засгийн өөрчлөлтөөс хамааран үйлчилгээний хөлс өөрчлөгдөх, шинэ үйлчилгээ бий болсноор түүний үнийг тогтоох, зарим бизнесийг дэмжих зорилгоор үнэ, хөлсийг бууруулах эсхүл чөлөөлөх арга хэмжээ авах шаардлагатай байдаг боловч энэ тохиолдолд бүрт Сангийн сайд болон Худалдаа үйлдвэрийн сайдын хамтарсан шийдвэр гарахыг хүлээх нь танхимын бие даасан, хараат бус байдалд сөргөөр нөлөөлөх юм. Бусад улс орны хувьд үйлчилгээний хөлсийг худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын Их хурал, эсхүл Удирдах зөвлөл тогтоох жишиг тогтсон бөгөөд худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын зүгээс тодорхой хэмжээний шат дамжлага, хяналт тогтоосон байдаг байна. Иймд Үндэсний танхимын хувьд гадаадын зарим орны туршлагаар үйлчилгээний хөлсийг өөрөө тогтоох болон түүний хяналтын тогтолцоог бий болгох зэрэг өөрчлөлт хийх шаардлагатай байна.

Үндэсний танхимын зарим үйлчилгээний хувьд:

Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлд Төрийн болон төрийн бус байгууллага дахь эвлэрүүлэн зуучлагчийн талаарх харилцааг зохицуулсан бөгөөд 8.1-д “Төрийн болон төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоо үйл ажиллагааныхаа чиглэлийн дагуу тухайн салбарын эрх зүйн харилцаанаас үүссэн маргааныг шийдвэрлэх эвлэрүүлэн зуучлагчийг ажиллуулж болно” гэж заасан бөгөөд Үндэсний танхимын дэргэд анх 2014 онд эвлэрүүлэн зуучлах төв байгуулагдаж, тухайн үедээ эвлэрүүлэн зуучлалын албаны дарга, нарийн бичиг, 18 эвлэрүүлэн зуучлагчийн бүрэлдэхүүнтэй ажиллаж байжээ. Гэвч Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.1-д “Энэ хуулийн 8 дугаар зүйлд заасан эвлэрүүлэн зуучлагчийн дэмжлэгтэйгээр байгуулсан эвлэрлийн гэрээгээр хүлээсэн үүргээ үүрэг гүйцэтгэгч биелүүлээгүй бол нөгөө тал нь Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 3.1-д заасны дагуу шүүхэд хандах эрхтэй” гэж заасан нь тухайн эвлэрүүлэн зуучлагчийн шийдвэрийг шүүгч баталгаажуулж, захирамж гаргадгүйгээс заавал биелэгдэх шинжгүй болсон байна. Иймд Үндэсний танхимын дэргэдэх Эвлэрүүлэн зуучлалын төвийн шийдвэрийг Эвлэрүүлэн зуучлалын тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.2-т заасны нэгэн адил шүүгч баталгаажуулж, захирамж гарган шүүхийн шийдвэрийн нэгэн адил заавал биелэгддэг болох боломжийг хуульд тусгах шаардлагатай байна.

Иймд дээр дурдсан хууль зүйн болон практик шаардлагуудыг үндэслэн Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, Үндэсний танхимын тогтолцоог эдийн засаг, бизнесийн орчин төдийгүй нутаг дэвсгэр, хүн ам зүйн тархалт зэргийг харгалзан үйл ажиллагаа явуулж буй нийт аж ахуй эрхлэгчдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалж чадах бүтэцтэй болгох, аж ахуй эрхлэгчдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах чиглэлд Үндэсний танхимын хэрэгжүүлж болох чиг үүргийг нэмэгдүүлэх, төрийн зарим чиг үүргийг хэрэгжүүлэх боломжийг бий болгох, үйл ажиллагаагаа бие даасан, хараат бусаар хэрэгжүүлж чадахуйц санхүүгийн чадамжтай болгох зэргээр үйл ажиллагааг нь боловсронгуй болгож чадах Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийг боловсруулна.

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хууль тогтоомжийн тухай 25 дугаар зүйлийн 25.1.2-т заасныг үндэслэн Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийн зарим зүйл, заалтыг хүчингүй болгох, шинээр бүлэг, зүйл, заалт оруулах зэргээр хуулийн нийт заалтын тавиас дээш хувьд нь нэмэлт өөрчлөлт орж байгаа тул хуулийн төслийг шинэчилсэн найруулгын хэлбэрээр боловсруулна.

Хуулийн төсөл нь 8 бүлэгтэй байх бөгөөд дээр дурдсан үндэслэл, шаардлагад тулгууран зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээг дараах байдлаар тусгана. Үүнд:

Нэгдүгээр бүлэгт хуулийн зорилт, худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын хууль тогтоомж, хуулийн үйлчлэх хүрээ, нэр томъёоны тодорхойлолт, худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын үйл ажиллагаанд баримтлах зарчмыг;

Хоёрдугаар бүлэгт Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын зорилго, зохион байгуулалт, гишүүнчлэл, танхимын нэр;

Гуравдугаар бүлэгт салбар танхимын зохион байгуулалт, санхүүжилт;

Дөрөвдүгээр бүлэгт мэргэжлийн танхимын зохион байгуулалт, санхүүжилт;

Тавдугаарт бүлэгт Үндэсний танхимын чиг үүрэг, зохион байгуулалт, санхүүжилт;

Зургаадугаар бүлэгт Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимаас бусад этгээдтэй харилцах харилцаа, төрийн байгууллага, албан тушаалтан болон бусад этгээдтэй харилцах харилцаа, Үндэсний танхим болон мэргэжлийн танхим, салбар танхим хоорондын харилцах журмыг;

Долоодугаар бүлэгт Үндэсний танхимын үзүүлэх зарим үйлчилгээ болох гарал үүслийн гэрчилгээ олгох, гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчин зүйл болон хүнд нөхцөл байдлын гэрчилгээ олгох, бараа, тээврийн хэрэгслийг түр хугацаагаар оруулах баримт бичиг олгох, хөндлөнгийн экспертизийн үйлчилгээ, орон нутагт үйлдвэрлэсэн бараа, материал үйлчилгээний тодорхойлолт олгох үйлчилгээ үзүүлэх нөхцөл, журам, арбитрын үйлчилгээ, эвлэрүүлэн зуучлалын үйлчилгээ болон оюуны өмчийн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн үйлчилгээг;

Наймдугаар бүлэгт Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын хараат бус байдал, үйл ажиллагааны тайлан, тус хуулийг зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлагыг тусгана.

Гурав.Хууль батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

Тус хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл батлагдсанаар доор дурдсан үр дагавар гарна гэж үзэж байна. Үүнд:

1.Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын бүтэц, зохион байгуулалт, түүний бүрэн эрх тодорхой болсноор аж ахуй эрхлэгчид эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хамгаалуулах, хамтын удирдлагын байгууллагаар дамжуулан дуу хоолойгоо төр болон олон нийтэд хүргэх боломж бололцоо нэмэгдэнэ.

2.Монгол Улсын худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тогтолцоо нь үндэсний хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулдаг нэг танхим болон эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар дагнан байгуулагдсан мэргэжлийн танхим болон аймаг, нийслэлд байгуулагдах салбар танхимуудаас бүрдэх тул тодорхой бизнес, эдийн засгийн

Худалдаа, аж үйлдвэрийн танхимын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай зэрэг хуулийн төслүүдийг боловсруулна.

--- 000 ---